

Душица М. ПОТИЋ*
Академија техничко васпитачких
струковних студија Ниш
Одсек Пирот

Оригинални научни рад
Примљен: 9. 11. 2020.
Прихваћен: 25. 2. 2021.

КАРНЕВАЛИЗАЦИЈА КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ Просторно-временске инверзије и њихов смисао

Рад се бави сликама просторно-временских инверзија као аспектом стратегија карневализације књижевности за децу усмеравајући се колико на њихов смисао, толико и на моменат модификације карневалске матрице. Основне одлике карневалских слика јесу позитивни хиперболизам и весело-свечани тон конкретних, чулних представа. Видови гротескних мотива су гротескно тело и просторно-временске инверзије. Они се моделују изобличавањем тела и кретањем надоле. Символички смисао просторно-временских инверзија односи се на изокретање хришћанске вертикале. Моменти модификације у књижевности за децу ресемантизују тај обрт ка моделовању искошеног света детињства као негације официјелног, рационалног света одраслих.

Кључне речи: карневализација књижевности за децу, просторно-временске инверзије, српска поезија за децу.

Карневализацију одређујемо као транспозицију елемената карневала у поступке моделовања поетског текста. Тај појам у науку о књижевности уводи руски теоретичар Михаил Бахтин и посматра га на свим нивоима структуре поетског текста (1978).¹ Полазећи од претпоставке да је карневалски елемент присутан у готово свим делима намењеним најмлађима, рад се фокусира на просторно-временске инверзије² као на аспект система карневалских слика издавајући колико типолошки образац, толико и моменат модификовања ка-

* dusicapotic@yahoo.com

¹ Сва позивања на Бахтина су из овог издања и на њега се више нећемо позивати.

² Уместо термина хронотопичне инверзије, употребљавамо одређење: просторно-временске. Овај Бахтинов термин се односи на прозу, а одређује просторне и временске односе те њихову улогу у моделовању наратива, док се ми фокусирамо на поезију (мада би истраживање хронотопа могло бити изазовно и у песничству). Аутор, поред тога, простор и време схвата као категорије реалног света (1989). Начин на који приступамо овој проблематици подразумева пак њихову симболичку везу. Конкретним чулним сликама – какве су и представе простора, карневал сугерише и апстрактне садржаје, а један од њих је и концепција времена, док је и оно у функцији сугерисања идеје човека у средишту света.

ракретичан за књижевност за децу. Будући да се усмеравамо пре свега на опште принципе и стваралачки механизам, а не на ауторску поетику, за истраживачки корпус бирамо *Антологију књижевности за децу I* (Опачић 2018)³, која то присуством песника различитих поетичких профила и омогућује.

Карневал је празник везан за време. На годишњој кружници обухвата прелазак зиме у пролеће заустављајући тренутак преласка живота у смрт и смрти у живот, што онемогућава моделовање фиксираних облика и фиксираних значења истичући с једне стране гротескне слике, а с друге амбивалентност свих његових саставница. Карневал одбацује владајући систем мишљења и успоставља нови ред. Он спиритуалну суштину актуелне слике света окреће у потврду телесно-материјалног принципа и његове обновљиве бити, обара званичну хришћанску вертикалу те окреће просторну представу о свету у временску, што насупрот богу устоличује човека, а насупрот идеолошки окамењеној прошлости поставља променљиво било будућности. Поричући статичност, завршеност, довршеност, он се фокусира на вечну динамичност промене, на незаустављивост будућности која непрестано надолази, док она не мора бити друго до дете, што би била и средишња фигура карневализације књижевности за децу.

Систем карневалских слика одликује се позитивним хиперболизмом⁴ и весело-свечаним тоном конкретних чулних представа, а чине га гозбени и гротескни мотиви. Потоњи се гранају у слике гротескног тела и просторно-временске инверзије. Гротеска се објашњава и као кршење уређеног, симетричног и хармоничног поретка који се може схватити као лепота. Такав концепт не представља, међутим, симетричну противтежу концепту лепоте, већ може попримити различиту семантику (Марковић 2018: 119). Карневалска гротеска припада старијем типу ове форме. Док је новији деструктиван (Кајзер 2004), онај који је потекао из народне културе препорађа и обнавља. Изокретања обухватају просторна, временска и логичка изокретања, три категорије помоћу којих објашњавамо свет. Ако гротескно тело разара облике, ова стратегија осваја апстрактнију област мишљења. Услов без кога нема карневализације јесте хумор, који прати и систем слика карактеристичан за њене стратегије.

Карактеристика система инверзија је обликовање на равни топографског доле. Покрет-надоле обухвата просторни, телесни, социјални и духовни ниво бића. Највећи степен модификације обрасца везује се за област телесног (Потих 2020). Предлогак инсистира на доњим деловима тела, а затим и на његовом извртању, на оспољавању његове унутрашњости: расутих црева, локви крви, смеховно нагомиланих телесних течности и излучевина, с еротским, опсценим и скаредним конотацијама. Књижевност за децу, умногоме у власти социјалних табуа, елиминише овај аспект матрице. Она симболику плодности и рађања, као најочигледнији вид карневалске идеје препорода и

³ Све песме које наводимо у тексту и сви цитати су из овог издања и на њега се више нећемо позивати.

⁴ „Хипербола је један од есенцијалних процеса карневализације света” (Златковић 2017: 175).

обнављања, пројектује прикривеније, у средишњу симболичку фигуру детета, које је носилац новог живота и будућности.

Просторно премештање подразумева да спацијални односи замењују места па се спушта оно што је горе, а подиже доњи слој. Изокрећу се релације испред и иза, унутра и напољу, такође, а ови се поступци фокусирају на наличје, на обрнуто, изврнуто, отпозади. Песма „Лечице кочице (дечја игра)” Бранислава Цветковића, као и карневализација, произилази из народне традиције. Не без обредног одјека: „Преко земље здравице”, циљ игре и врхунски израз радости и љубави јесте: „Да бацимо Савицу / У зелену травицу!”⁵ Обликовање модела света на линији топографског доле и веза детета с покретом-надоле среће се и у нашем наслеђу, а и у књижевности за децу пре савременог периода, за који важи флоскула како први ослобађа овај тип писма од подређивања утилитарности и педагошких тенденција.

Карневалски мотиви нису страни Цветковићевим песмама. Не тако фреквентан пример извртања тела мотив је у његовој песми „Маче и пуж”. Њу моделују две перспективе, тачка гледишта јунака, мачета, и она која припада сазнајном слоју текста, тако да се гротеска развија на првој линији, да би се са становишта друге транспоновала у хумор.⁶ Анимистички лик збуњен је пред дотад невиђеном сподобом, која сваки час изнова ниче из љуске, да би је она прогутала. И овај Цветковићев текст обликује комплекс карневалских стратегија, којима припада најпре карактеристична слика утробе што прождире и гута. Опис пужа, као трупа без ногу и с очима на роговима, што непрестано расту и смањују се, појављују и нестају у целини или у деловима, типично је карневалско гротескно тело моделовано поступцима које је Бахтин одредио као сакаћење тела и веселу анатомију. Тоналност песме је карневалски амбивалентна погрда-похвала. Док се у маниру социјалног деградирања подсмева јунаку и његовом страху, хуморна тоналност га афирмише сугеришући позитиван емоционални однос према њему. Маче је један од топоса књижевности за децу, анималистички лик као алегорија детета. Подсмевајући се његовој збуњености и страху: „Има месец, два – и јаче, / Откако сам пост’о маче, / А за то сам време мог’о / Да научим врло много – / Сваког дана нешто ново, / Ал’ не видех чудо ово!”, амбивалентна тоналност га посматра управо као будућност у сталном надолажењу, која непрестано осваја и савладава свет.

Стратегија веселих извртања укршта се с дечјим когнитивним способностима (Пијаже – Инхедлер 1982), а типично дечје несналажење у простору и времену као мотив и мотивација песме надграђује образац. Најочигледнији примери односе се на темпорални след, с карактеристичним надлагивањем у песми „Кад сам био велики” Мирослава Антића. Комплексу карневалских поступака припада и деградирање омиљених ликова дечјег света (лав, кит, гусар, див), које лирски субјект с лакоћом побеђује, а употпуњује га побуна против ауторитета у виду веселе одмазде: „тата је морао сваки дан да се

⁵ Дете се, на пример, по рођењу спуштало на земљу како би добило снагу. Видети више Ђорђевић 1990.

⁶ Гротеска се најчешће и одређује у односу на рецепијента и реакцију коју изазива (Томпсон 1972).

умива”. „Песма о заборавном јуче” Дејана Алексића позитивним хиперболизмом, гротескним поређењем и нарушавањем логичког реда збрку око разумевања следа: јуче–данас–сутра доводи до оксиморона у финалном сегменту текста веселом тврдњом да јуче: „живи од данас до сутра”.

Овој групи поступака припада иронијски и пародијски однос према историји, као у песмама „Карађорђе по други пут међу Србима” Милована Данојлића, „Занимање Марка Краљевића” Бранка Стевановића и „Доба кнеза Милоша” Мирјане Стефановић. Склоност карневала према сатири, и политичкој сатири, у наведеним се песмама међусобним потирањем историје и садашњости модификовала као весело преиспитивање националних митова, да би амбивалентно моделујући недостатке, указивала на предности и лепоту живота без обзира на време у коме се он одвија. Занимљивост теме и хумор могу да анимирају малу публику и потакну интересовање за историју. Други карактеристичан моменат надградње обрасца јесте педагошка димензија поетског текста као доминанта књижевности за децу (Крамбегер 2009). Душан Радовић „Јесењу песму” обликује као игру купопродаје, као пијаци на којој се тргује сада непотребним летњим и траженим јесењим реквизитима, а роба карневалски гласно оглашава. Карневалским стратегијама припада и рефренско изокретање: „Све је пошло наопачке /.../ Све је пошло стрмоглавце”, које покретом–надоле симболизује смену годишњих доба упућујући малишане на промене у природи. Хуморна тоналност текста и лудичка тема уносе моменат амбивалентности осцилирајући између расположења сете и расположења ведрине, што се може тумачити и као опередељење лирског субјекта за стално кретање кружнице времена.

Симболика социјалне деградације као аспекта инверзивних стратегија везује се за свргавање божанског краља, кога смењује млађи (Фрејзер 1992), а карневал доживљава кулминацију спаљивањем карневалске лутке, што у књижевности за децу наглашава централну симболику детета. Наглашено грубе шале на туђ рачун, претерано бруталне и болне освете, казне и подвале, симболика уништавања које обнавља, у делима за најмлађе модификује се ка веселом ублажавању. Стратегије деградације у њима обликују се као подсмех, а он је благ и амбивалентан, фреквентније сугерисан тоналношћу текста него што је обликован као тема или мотив. Песму „Облак” Арсена Диклића структурира двојака деградација. Лирски субјект се амбивалентно подсмева дечаковим невештим стиховима о облаку. Ветру успева да превари облак и намамљује га да их прочита. Удвојени хуморни ток усложњава се пародијом као још једном карневалском стратегијом. Облак се растужио толико да је пролио кишу суза, што пародира етиолошко предање. Уз карневалску клетву: „убо те три!” и гротескно поређење: „поскочи ко јаре”, песма у финалном сегменту поништава стваралачки чин, негира довршеност и савршенство уметничког дела. Карневализација на тај начин доводи у питање и хришћански статични мит, идеју једном заувек створеног света, а заговара динамичност промене као принцип бића стално долазеће будућности. Карневализација књижевности за децу преиначава тај став пројектујући динамичност времена у дете.

Тема освете не излази изван описаних оквира. Фреквентна у поезији за децу је освета у сну. У песми „Страдање младог писца” Бранка Ћопића Мирко силно жели да постане писац па „крадуцка теме” познатих књижевника, да би га једне ноћи стигла претећа осветољубива потера предвођена Доситејом. Сањани страх продужава се и у стварности кулминирајући случајним сусретом с Ивом Андрићем и паничним дечаковим бегом. Посреди, међутим, није и кулминативна тачка песме, која акумулира хуморне поступке. Финални сегмент уводи класичан мотив забуне. Уз веселу заклетву и амбивалентан весели благослов, Андрић поздравља Мирков трк: „’Кунем се брком, / ово је нешто као у бајци, / пази дечака, живио мајци, / у школу иде трком!’” Преокрет интензивира хуморне ефекте песме, али и модификује карневалске стратегије социјалне деградације ка бенигнијем веселом смеху карневализације књижевности за децу.

Овом комплексу припада и мотив казне, због које је песма „Историја једна фина булбударског мачка Тина” Андре Франичевића права карневалска лакрдија. Тин, „славни мачак – рушимир”, метафора је карневалског духа који изврће моралне и друштвене норме. Он краде бицикл и креће у свет, а бежећи узима још три кобасице и руши све пред собом. Газда Кон бекство доживљава као увреду части и организује потеру. Три жандара, с газда Коном на челу, ипак успевају да ухвате мачка, али не захваљујући својој интелигенцији и способности већ Тиновој неопрезности, што амбивалентно изругује и бегунца и прогонитеље. У финалној строфи спроводи се казна, мачак завршава у затвору, а газда Кон карневалски ликује над кажњеним противником. Уз гозбене мотиве и гротескна поређења, стратегијама карневализације у овој песми припада и поетички моменат. Она се моделује посредством предлошка бајке инвертујући Проп–Литијев образац (Проп 2013; Лити 1994). Иницијални мотив одласка није мотивисан почетним недостатком и јунак Тин не креће у потрагу, већ бива тражено лице, док потрага припада ликовима притивника. У медијалном сегменту он не извршава подвиг, већ нарушава грађански ред и мир. Њему не помаже срећни случај, већ му одмаже изокренута несрећна околност, да би се уместо на бајковитом финалном венчању, обрео у затвору. „Историја једна фина булбударског мачка Тина” јесте контрабајка,⁷ да је тако одредимо, весела лакрдија као један од средишњих симбола гротексних инверзија.

Једна линија социјалих деградација односи се на подсмевање старости и смрти, као и на типично карневалски моменат смешних смрти. Душан Радовић је „Дијалог” обликовао као имагинарни разговор између живог Рида и мртвог Кида. Дијалог има контрастну структуру. На сваки Ридов позив да устане, Кид одговара да не може јер је мртав. Натуралистичке детаље прате парадоксални изокренути суфемизми, као елементи гротескног реализма. Они хуморном маштовитошћу или емотивношћу не ублажавају, већ интензивирају чињеницу смрти: „Пуцаћемо, стари Киде, нисмо давно! / Неће моћи јер ја лежим водоравно!” Преовладавање узвичних реченица истиче, па и

⁷ О ауторској бајци видети више Пешикан Љуштановић 2007.

пренаглашава емоционалност тона, која се истовремено доводи у питање карневалском разградњом језика. Алузија на Поовог „Гаврана” и истовремена пародија финална је кулминација ове песме, која умирање уздиже до патетике и хумором га изврће руглу, али и обрнуто, исмева људску тежњу да се оно омаловажи, колико и страх од смрти. Ако карневализација књижевности за децу амортизује екстремне ових стратегија, песма „Дијалог” истинска је весело страшна лакрдија „велике” карневализације, коју Радовић на карактеристичан иронијски начин отвара за различита тумачења.

Маштовити „Несрећан случај” Бранислава Цветковића већ насловом наговештава поругу. Хипербола наслова и изрази из доњег стилског регистра обликују лик силног ветра који обара шешир с гљивине главе, а имагинацију алегије разлаже стилски репертоар из доњег регистра. Слика смешне смрти подсмева се бесу типично карневалског лика мргуда. Песма развија још један ругалачки ниво, који се може тумачити у алегијском кључу такође. Прикована за земљу, гљива не може да дође до откротљалог шешира, а алегија смешне смрти поприма смисао комичне коначности, која кулминира у вапај пародијом пословице у финалном исказу: „Нит ћу ову капу стићи, / Нити ће ми друга нићи!” За разлику од „Дијалога”, који хуморно-натуралистичким детаљима уводи елементе страшног, Цветковићев поетски текст је ближи веселој лакрдији као модификацији овог сегмента карневалских стратегија у књижевности за децу.

Линија гротескних инверзија коју можемо одредити као логичку фокусира се на разградњу официјелног погледа на свет, што се у књижевности за децу одразило на рационално обајшњење стварности, али и на побуну против света одраслих и његових правила,⁸ карактеристичну уосталом за књижевност намењену деци. Весели поремећај реда Бранко Ћопић симболички згушњава у имагинарни топоним Стрмоглавац, чији је назив сажео стратегију просторног премештења на линији: горе–доле (Опачић 2017). У његовој песми „Вашар у Стрмоглавцу”: „све ти је наопако”. Мотивски склоп песме, у препознатљивом пишевом маниру, хуморно изврће навикла схватања и ликове доводи у гротескно непримерене ситуације – медвед продаје крушке а краве купују лава, врана гата а курјак одлази у калуђере. Једини принцип света јесте карневалски смех, обесно непристајање игре на опасне законе опстанка и њихове мрачне узрочности.

Побуна против устројства одраслих најочигледнија је у песми „Шта је отац” Драгана Лукића. Њеним карневалским стратегијама припада низ поступака, премда преовладава стилски моменат. Карикирана замена функција омогућује да се песма обликује као игра суђења, у којој је јунакиња оптужена. Судија за прекршаје, отац, поставља реторичка питања. Она се моделује каталогом, који хиперболичним низом, из обнуге перспективе, устаје против претеране родитељске строгости и крутости. Целина овог поетског текста

⁸ Актуелна наука о књижевности сагледава карневализацију полазећи од последњег поглавља Бахтинове књиге о Раблеу, посвећеног језику, као и од његове теорије о полифонији (2019), да би је проучавајући карневалски моменат у књижевности за децу, усмерила управо ка противљењу одраслима и тежњи ка слободи (Стивенс 1992; Николајева 2009).

испевана је упитним реченицама, чија је интонација емоционална, узвична, тако да оне делују као бунт и претња. Медијални део, уоквирен прстенастом структуром, презентује очеве васпитне методе, виђене из перспективе мале осуђенице. Њима она доказује свој став, да би се текст уоквирио истим питањем девојчице – иницијалним које тражи одговор и другим, кулминативним, које констатује чињенице. Реторичко питање има снажно психолошко дејство, а у овој песми иронијском тоналношћу, усмереном колико према очевим, толико и према ћеркиним претеривањима, одговор који се подразумева заговара весели принцип детињства као простора слободе и љубави.

На сличан начин Лукић је обликовао и песму „Фифи”, с тим што се уместо медијалног низа претећих питања налазе директне команде, а прстенаста структура градацијски наглашава поновљен наративни сегмент, који из позиције неизреченог, само хиперболом, иронијски изокреће средишњи монолог. „Фифи” се свакако може тумачити као алегорија усмерена на родитељско неразумеваше, које добија размере противприродног. Алегорија се, међутим, раслојава у вишеслојност значења будући да власница пса од њега захтева да развије манире госпођице из високог друштва, док неми посматрач у функцији лирског субјекта – да ли само привидно незаинтересовано? – не заузима став поводом ове монстурозне замене функција. Ова песма је једно од оних књижевних дела која су намењена деци, али и одраслима. Њиховим интересовањима се приближава и карневалском сатиром.

Песма „Да ли ми верујете” Душана Радовића обрће ред одраслих логички неодрживом сликом дечака чије се тело гротескно деформише од претераног купања, додирујући се и са стратегијом разградње рационалног објашњења стварности. На тај се начин моделује апсурдна поларизација, на чијој је једној страни дечак-чистунац, а на другој су лекар и мајка који му забрањују да се купа. Одступање од очекиваног, обнутог односа тих полова отвара простор за хумор, али и за иронију. „Да ли ми верујете” је још једно од оних дела за децу која су значењски слојевита и подједнако намењена и одраслима (Потић, Јовановић 2013). Једна његова значењска линија је и поетичка, а Радовић се овом песмом супротставља традицији писања за најмлађе ругајући се њеним поучителним тенденцијама.

Поетика алогичног доминантна је одлика модерне књижевности за децу, пре свега поезије. Видови и типови одступања од здраворазумског односа према свету бројни су и разноврсни. Не могу се, међутим, све песме тог типа подвести под карневалски образац, већ они текстови које попут „Да ли ми верујете”, обликује комплекс поступака карневализације. Моменат надградње и интензивније модификације наслеђене матрице у делима намењеним младима мотивисан је карактеристично дејим одсуством критичке свести, а предложак се преиначава специфичностима дејег начина разумевања света. Тај аспект карневализације књижевности за децу, као моменат надградње карневалског обрасца, одређујемо као весело растројство. Он се не препознаје само по гротескној разградњи облика већ и по нарушавању: просторних, временских, социјалних и логичких односа. Слика света која се на тај начин моделује искошена је, смешна и маштовита, развијена на про-

цепу између дечјег погледа и истине стварности (или бар онога што одрасли схватају као истину).

Песма „Кнегиња од Бог те Пита” Мирослава Настасијевића моделује се посредством елемената структуре бајке тако што разградњом њеног обраста изокреће начела стварности. Лирски субјект упућује знатижељне како да усред једног рита нађу тражено лице иронијског имена, Кнегињу од Бог те Пита. Чаробни предмет на који наводи срећна случајност сасвим је реалистичан у свету песме – чамац. Хиперболично пародирање просторне неодређености – прелажење сто две реке и сто три рукавца – тек је један сегмент топографских разлагања: „Знате ли где је то нај-нај-нај-најдаље? / На другој страни од нај-нај-нај-најближе / сасвим на крајичку и још корак даље / затим мало горе па још мало ниже”. Спацијално растројство увод је у изокретање бајковитог сичеа потраге будући да у назначеном риту нема никога и „да су све те приче биле пуне лажи”. Потрага се не окончава налажењем траженог лица, а њена несврховитост, коју прати оксиморонска хуморно-поетична тоналност, у први план поставља логику измишљања, док се она карневалски амбивалентно – уз смешни жал, израчунава и с озбиљношћу стварног света и с његовим наметима истине и сврховитости. Весело растројство карневалских инверзија кулмира хуморно гротескном безразложношћу, која нараста до принципа бића.

Један аспект карневалских инверзија односи се на измештање из контекста и њему адекватну промену функција бића и предмета. Концертна дворана у песми „Априлски концерт” Андре Франичевића позиционира се у природу, на вир, а улогу музичара на себе преузимају његови становници, традиционални комични ликови (жаба, комарац). Очекивана похвала буђењу природе бурлескно се разграђује мотивима и ликовима, а у тексту партиципирају и друге карневалске стратегије. Веселој дружини се супротставља типично карневалски контрастни лик мргуда, љутити бумбар, који не штеди увреде. Ни она му, подсмехом, не остаје дужна па се поетски текст обликује као весела свађа. Хуморна тоналност, амбивалентно, смехом, у финалном сегменту инвертује и саму песму изокрећући је у лирску апологизацију пролећа.

Можда и најпознатији пример поступка промене функција јесте Змајев „Мали коњаник”. Лирски субјект, разиграно дете, предмете који га окружују користи као реквизите за игру претварајући стварност у лудичку реалност. Моменат модификације у односу на предложак односи се на склоност карневала ка скаредности, топографском и телесном доле, што дела књижевности за децу потискују наглашавајући веселу машту и игриви искорак из логичког поретка, симболички конкретизован употребним предметима. Ако се симболика карневалских инверзија, концентрисана у покрету-надоле и обарању хришћанске вертикале, тумачи као пакао, измештање из контекста и замена функција у књижевности намењеној најмлађима усмеравају симболику инверзија ка игри и веселом растројству. Страшно-смешна лакрдија новог, карневалског поретка помера се ка редукцији, ка смешном, док се разградња официјелог, узвишеног раја модификује ка лудичко-имагинарном разлагању

логике реалности и света одраслих. Средишњи симбол карневализације, пакао, у књижевности за децу трансформише се у централну симболику игре, као највећи степен одклона од матрице и најизразитији аспект њене надградње, и на тај начин доводи наслеђени образац у средиште дела намењених најмлађима.

ЛИТЕРАТУРА

- Бахтин 1978: М. Бахтин, *Stvaralaštvo Fransoa Rablea i narodna kultura srednjega veka i renesanse*, Београд: Nolit.
- Бахтин 1989: О romanu, Београд: Nolit.
- Бахтин 2019: *Problemi poetike Dostojevskog*, Академска књига.
- Ђорђевић 1990: Т. Ђорђевић, *Деца у веровањима и обичајима*, Ниш: Просвета.
- Златковић 2017: И. Златковић, *Ка поетици смеха, Хумор у српској усменој прози*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Кајзер 2004: V. Kajzer, *Groteskno u slikarstvu i pesništvu*, Novi Sad: Svetovi.
- Крамбегер 2009: М. Крамбегер, Позитивна онтологија детињства, у: Ј. Љуштановић (прир.), *Принцепа лута замком, Теоријска мисао о књижевности за децу из окриља Змајевих дејих игара*, Нови Сад: Змајеве дечје игре, 31–34.
- Лити 1994: М. Liti, *Evropska narodna bajka*, Београд: Orbis.
- Марковић 2018: О. Марковић, Гротеска као когнитивни феномен поетичког дискурса до предромантизма, *Philologia Mediana*, 10, Ниш: 119–134.
- Николајева 2009: М. Nikolajeva, *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*, New York and London: Routledge.
- Опачић 2017: З. Опачић, Свет наглавачке (Неки аспекти карневализације у књижевности за децу), у: *Карневализација у српској књижевности, Научни састанак слависта у Вукове дане*, XLII/2, Београд: Међународни славистички центар, 285–293.
- Опачић 2018: З. Опачић, *Антологија књижевности за децу I*, Нови Сад: Издавачки центар Магице српске.
- Пешикан Љуштановић 2007: Љ. Пешикан Љуштановић, Усмена и ауторска бајка у настави, у: Љ. Петровачки (ур.), *Унапређивање наставе српског језика и књижевности. Зборник радова*. Нови Сад: Филозофски факултет – Одсек за српски језик и лингвистику, 36–58.
- Пијаже, Инхелдер 1982: Ž. Pijaže, V. Inhelder, *Intelektualni razvoj deteta*, Београд: ZUNS.
- Потић 2020: Д. Поттић, Карневализација књижевности за децу: слике гротескног тела и њихов смисао, *Детињство*, XLVI/2. Нови Сад: 36–47.
- Потић, Јовановић 2013, Д. Поттић, В. Јовановић, Игра ироније Душана Радовића, у: Ј. Делић (ур), *Зборник Магице српске за књижевност и језик*, LXI/1, Нови Сад: Магица српска, 227–239.
- Проп 2013: V. Prop, *Morfolologija bajke*, Београд: XX vek.

Стивенс 1992: J. Stephens, *Language and Ideology in Children's Fiction*, New York: Longman.

Томпсон 1972: P. Thompson, *The grotesque*, London: Methuen.

Фрејзер 1992: Џ. Фрезер, *Златна грана, Проучавање магије и религије*, Земун: Алфа–Драганић.

Dušica M. Potić

CARNIVALIZATION IN LITERATURE FOR CHILDREN

Time-space inversions and their meaning

Summary

The paper deals with time-space inversions as an aspect of carnivalisation strategies in literature for children, focusing both on their meaning as well as on the moment in which the carnival matrix becomes modified. The main properties of carnival images comprise hyperbolism and cheerful and festive tone of concrete, sense concepts. The main aspects of grotesque images are the grotesque body and time-space inversion. They are modelled by disfiguration and downward movement. A symbolic meaning of time-space inversions relates to the reversal of the Christian vertical. Semantic modification in children's literature relates to the enhancement, which is observed as the modelling of a skewed children's perception, different from official, rational world of adults. the resemantisation of the latter and shaping of the play order by means of twisting the official, rational world of adults.